

УДК 140.8 (477.87)

ОЛІЙНИК В.В.,
кандидат культурології,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Мукачівського державного університету
E-mail: Magda_Gorvat@mail.ru

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ В ТЕОРЕТИЧНИХ РЕФЛЕКСІЯХ

У статті проаналізовано особливості формування світоглядних орієнтацій українців Закарпаття. Порушена проблема розглядається у контексті порівняння архетипів населення України. Філософська компаративістика приводить до висновку, що локальні світоглядні особливості українців-русинів, незважаючи на деякі нюанси вписуються в загальноукраїнський етнопсихологічний портрет. Варто виділити гуманістичність, демократизм кордоцентризм та ідеалізм, що означає перевагу духовного розвитку, поверхнєве розуміння дійсності, відірваність від реальності. У цілому, незважаючи на різні нюанси, дослідники виділяють позитивні та негативні риси етнічного світогляду, які є спільними та типовими для всіх українців.

Ключові слова: національний світогляд, архетипи, ментальність, етнопсихологічна характеристика, русини-українці Закарпаття.

Постановка проблеми.

«Філософія духу» українського народу пройшовши через століття являє собою синтез природного і надприродного, органічного й інтелектуального уявлень більш на сенсорно-чуттєвому підґрунті, більш споглядально та інтуїтивно, феномеологічно, а ніж розсудливо, абстрактно-логічно. Такій філософії притаманний «живий зв'язок» духу і серця (кордоцентризм). Як вважає В. Капіца – «.. Національна духовність є безпосередньо «інтегруючим духом» у виявленні різних форм людської духовності, в живому «духовному синтезі» загальнолюдських родових початків, розуму і серця, буття і пізнання, що становить основу національної ментальності..»[10,с. 115].

Слід відзначити, що не в останню чергу саме завдяки менталітету – народному світогляду, як визначав його видатний український філософ Д. Чижевський – українська нація має зробити вибір своєї подальшої історичної долі. Як стверджує Ф. Потушняк Творчість філософічна даного народу носить на собі певні знаки народні так само, як мистецтво, література і т. д. Вияснити це можемо тільки тим, що група живе своїм особливим життям і підкоряє собі індивідуальність. Індивідум не може підкорятись, хоч би і несвідомо, загальному. Одиниця виривається зі своєї групи і може незалежно злитися з абсолютном людської думки, науки, мистецтва і т. д. Але, звичайно, одиниця є безпосередньо злита зі своєю групою. Вона – тільки атом, який свідомо є учасником спільної праці. Також вища одиниця (творча) не може бути без певної залежності від групи. Має вона, безперечно, тілесну та психічну її конструкцію. Тому не можемо говорити про свого роду вплив групи на її творчість. І та одиниця є виразником свого «предка», свого

середовища. Тим більше це виступає на екрані тоді, коли говоримо про народну філософію. Філософія певного народу характеризується передусім певним і окремим психічним характером даного народу та тими способами, якими він підходив у своїм часопросторовім бутті до вирішення поодиноких питань філософічних у процесі свого існування. Отже, як він реагує і який розумовий підхід його буття у порівнянні до інших таких одиниць, як він сам. і що характеризує її об'єкт Філософія народна є сьогодні поняттям загальноприйнятим [15, с. 75].

Варто підкреслити, що і до нині залишається не розкритим явище ментальності загалом, та – українців Закарпаття зокрема. Окремі її аспекти досліджувалися віддавна, але повністю ця проблема постала із середини ХХ ст.

Аналіз досліджень і публікацій.

Шлях ментальності в новоєвропейську філософію прокладений Миколою Кузанським, який синтезував містичну ідею Бога з ідеєю про ейдос ейдосів. Близькими в концептуальному плані, є уявлення Дж. Локка про внутрішній закон та істину, до яких душа наближається на певному ступені розвитку, а також вчення про монади Г. Лейбніца. Дж. Берклі, що розвивав метафізичний підхід до проблеми архетипу І. Кант розглядав архетип в якості морального закону, який є основним для надпочуттєвої трансцендентальної природи світу, пізнаваної чистим розумом. Проблематиці архетипу і символу присвятив свою фундаментальну працю Е. Кассіер [19]. Наслідуючи традиції І. Канта, філософ визначав архетипічний інтелект як пра-інтуїцію, яка мислить речі і водночас створює їх. К. Г. Юнг, виходячи з принципу холономності світу, продемонстрував перспективи виходу за рамки індивідуальної психіки на основі архетипів колективного несвідомого [18]. Його уявлення про феномен синхроністичності дозволяють охопити різноманітні складові психо-інформаційного простору. Варто підкреслити, що за Юнгом, колективне несвідоме – як повітря, яким дихають усі, але яке нікому не належить. Його зміст, архетипи – надособистісні патерни формування різноманітних способів матеріальної і духовної діяльності в певному соціумі. Особливо яскраво проявляються архетипи на рівні ідеології як вираження і збереження інтересів групи, смислова детермінація поведінки, що містить, однак, сліди колективної Тіні.

Плідними є дослідження в царині специфіки української ментальності відомих діячів української культури М. Костомарова, І. Нечуй-Левицького, Т. Шевченка. Особливий внесок було зроблено Д. Чижевським, який відзначив основні риси психічного укладу українця, серед них – емоційність, сентименталізм, чутливість, ліризм та індивідуалізм. У сучасному науковому дискурсі ця проблема знайшла своє відображення в роботах І. Бичка, М. Поповича, С. Кримського [12], П. Гнатенка, І. Грабовської, В. Білодіда [5], В. Капіца [10] тощо.

Актуальними в сучасних умовах є дослідження світогляду українського населення Закарпаття, про що є чимало свідчень у працях істориків,

До питання реалізації національного світогляду українців закарпаття в теоретичних рефлексіях

етнографів та фольклористів (І.Сенько, П.Федака, Ф.Потушняк, М.Сополига, М.Тиводар, П.Леньо і т.д.). Згадані обставини зумовили також формування своєрідного характеру менталітету українців Закарпаття. Однак, на відміну від досліджень матеріальної та духовної культури, поверховими і не є дослідження цієї проблеми. Серед причин – полісемантичність поняття ментальності. Ускладнює дослідження також уніфікуючий вплив сучасності, поширення системи так званих західних цінностей, які спричиняють з одного боку деформацію традиційного локального світогляду, а з іншого сприяють його зближенню в форматі всієї держави. Окремою проблемою є контрверсійне трактування архетипів, що є результатом суперечливого менталітету самих українців-русинів, в якому уживаються цілком протилежні риси [13, с. 316].

Мета дослідження – розглянути історичні витоки та особливості формування національного світогляду українців Закарпаття у контексті порівняння архетипів населення України. Вартими уваги є також пошук механізмів збереження специфічних рис національної ментальності та самобутності українського світобачення. Незважаючи на наявний науковий доробок, порушена тема залишається відкритою. Вивчення і порівняння ментальності закарпатського українця та українця взагалі є перспективним напрямком наукових студій. Але, оскільки вже є певні узагальнення, у статті вирішено зробити компаративне дослідження, яке буде основою подальших розробок. В якості порівнянь беруться найбільш загальні для українців етнопсихологічні характеристики, які співвідносяться із особливостями ментальності українців Закарпаття.

Виклад основного матеріалу.

Характеризувати закарпатського українця, як стверджував Ф.Потушняк, можна тільки із вивчення його життя, фольклору, вірувань. Важлива при цьому література, що відбиває характерні риси душі народу [15, с. 83]. Можна виділити кілька основних підходів, які наразі використовують при вивченні народного світогляду українців Закарпаття. Зокрема І.Сенько досліджує проблему студіюючи фольклор та художню літературу. У першому випадку вчений порівнює фольклорні тексти, які побутують на території Закарпаття із українськими. Його висновок – усна народна творчість русинів Закарпаття, маючи локальні особливості, Більшістю творів усіх жанрів вписуються в загальноукраїнський контекст [17, с. 24]. Другий підхід базується на аналізі художньої літератури в якій рефлектовано ментальність автора, як члена певної етнospільноти. В образах, подіях, словах та вчинках героїв відображається не тільки особистий світогляд автора літературного твору, але проявляється його менталітет і як представника певного народу. Щоправда цей підхід вимагає підкріплення та перевірки результатів іншими даними, оскільки письменники являють собою своєрідну групу інтелектуальної еліти і часто за своїм рівнем ерудиції та в силу суб'єктивності та індивідуальності творів не можуть слугувати узагальненим еталоном для порівняння та висновків.

У цілому, незважаючи на різні нюанси, дослідники виділяють позитивні та негативні риси етнічного характеру, які є спільними та типовими для всіх українців. Не вдаючись до надто детального аналізу (це зроблено багатьма авторами [3; 8; 14; 20] перерахуємо основні з них: *селянськість* (любов до природи-землі, укорінення в неї) і як наслідок консерватизм, містицизм; Індивідуалізм (його прояви: волелюбність, анархічність, честілолюбство,). Як результат непристосованість і мало придатність для відповідей на поклики життя, що закріплено навіть у нашій мові (характерною є засилля слів іншомовного походження, які позначають нові явища) [4, с. 33].

Варто виділити *гуманістичність* (не войовничість, милосердя, щирість, гостинність; *демократизм* (рівноправність та високий ступінь свободи, традиційно висока роль жінки в житті українців, родинний матриархат); *кордоцентризм* та *ідеалізм*, що означає перевагу духовного розвитку, поверхнєве розуміння дійсності, відірваність від реальності. Згадані риси характерні для всіх українців, хоча робити узагальнення стосовно етнопсихологічних особливостей доволі складне та проблематичне завдання. Локальні відмінності регіонів країни накладають відбиток на менталітет їх мешканців. Як результат – місцеві варіанти українського етнічного характеру часто суперечить усталеним стереотипам щодо ментальності українців. Багато неточностей та зауважень впливає із хибного трактування деяких архетипів. Чимало дискусій викликають факти, які свідчать про наявність рис, які, по ідеї, взаємно виключають одна одну. Зокрема, українця вважають щирим, привітним, гостинним. Однак про «щирого українця» відомо і те, що він думає одне, каже друге, а робить третє. Ця риса, як і переважна більшість інших, бере свій початок у часах, коли Україна становила кордон Європейської цивілізації, межуючи з Диким Полем (адже інакше українець не вижив би в умовах щоденної непевності, цього прикордоння) [2, с. 155]. Чи скажімо часто мова йде про обережність, неквапливість розважливості українського селянина [8, с. 137], але дослідники зазначають також про відсутність у нього логічного мислення [8, с. 139]. Є й інші суперечності, однак вони насправді є цілком закономірними речами і являються двома сторонами однієї медалі. Наприклад, козацька хоробрість, звитяжність, безкомпромісність (пан або пропав) у результаті постійних воєн та винищення найбільш ініціативних особистостей призвела до своєї протилежності – хатокрайництва, провінційності, коли людина прагне пересидіти-перечекати період соціальної негоди, але аж ніяк не втручатися в перебіг подій, не бути у центрі уваги. Але це не означає, що дух козаччини повністю витравився із народної душі українців – він просто дремає до часу [5, с. 236].

Таким чином, до спільних (тотожних, однакових, схожих) етноментальних особливостей українців та русинів-українців можна віднести наступні:

Селянськість, консерватизм і містицизм. Звичайним явищем у Житті

До питання реалізації національного світогляду українців закарпаття в теоретичних рефлексіях

українців є наявність багатьох архаїчних (язичницьких) пережитків. Вони проявляються у повсякденному і святковому бутті, відчувається також значний вплив релігійного чинника. Достатньо згадати масове відновлення та будівництво церков після проголошення незалежності України; іконки-образи святах в маршрутках, таксі, приватних автомобілях; забобони, які постійно присутні в нашому житті.

Романтизований ідеалізм, що серед іншого проявляється у бажанні жити в ідеальному світі, де нема соціальної несправедливості. Однак тут виникає питання, а хто з народів такого не хоче? Ця риса не являється виключною лише для українців варто лишень згадати утопістів пізнього середньовіччя – Т. Мора, Т. Кампанеллу. Але в українців вона не стала стимулом активної дії по реалізації своїх ідеалів. Зовсім навпаки – звичним для більшості є бажання уникати відповідальності за своє сучасне та майбутнє [13, с. 320].

Гуманність (не войовничість, миролюбність, милосердя, щирість). Незважаючи на участь в миротворчих воєнізованих акціях ООН та інших заходах, сучасні українці, як і їх предки, не претендують на чужу територію (згадаймо як Б. Хмельницький в 1648 році зупинився на межі української етнографічної території!). Більше того є випадки, що засвідчують надмірну поступливість територіальним претензіям сусідів (із недавнього події пов'язані із о. Тузла, п-в Зміїним, анексію Криму тощо). Щоправда, як виявляється з історії, українська гуманність має доволі умовний характер; «...Зазвичай за миролюбність приймають бажання українців будь-якою ціною уникати лобового зіткнення з супротивником і здолати його, заскочивши збоку, що виробилося у нашого народу в умовах Дикого Поля. Українці – народ, що уникає прямої дії. Цього їх навчило Дике Поле, де виживає не той, хто йде в лобову, а той, хто маневрує. Родзинкою української політичної традиції є маневр, який полягає у вмінні ввести ворога в оману і несподівано поцілити його у найвразливіше місце» [2, с. 156].

Терпимість, толерантність. Україна єдина країна на пострадянському просторі, де небуло до 2014 року збройних міжнаціональних конфліктів. Закарпаття ж взагалі являє собою приклад релігійної та міжнаціональної толерантності [13, с. 321].

Волелюбство, свобода. Прояви соціального протесту та боротьби були не тільки в часи козацьких повстань XVI–XVII ст., але і пізніше що засвідчили події за участі У.Кармалюка, Л.Кобилиці, діяльність карпатських опришків, ОУН-УПА тощо. Однак «Vita maximum» козаків з часом нівелювалося до «Vita minimum» гречкосіїв [14, с. 90], дана синтенція транслювалася до 2013 року, коли, проти знущань як своїх так і чужих політиків повстав український народ.

Безелітність та занижена самооцінка, приниженість, відсутність самоповаги та віра в приниженість свого становища. Всі ці речі часто мають свої антиподи – гіпертрофію націоналізму. Комплекс меншовартості, який формувався віками не може минутися безслідно. Виховати нову еліту також

довготривалий процес. Навіть у Закарпатті встигла сформуватися мовна меншовартість по відношенню до російської мови, хоча радянська влада тут панувала менш як півстоліття. А слово (мова) за М.Хайдеггером, – це дім буття народу, і поки цей «дім» потерпає на почуття меншовартості говорити про успіхи в державотворенні українців зарано [13, с. 322].

Провінційність українців (перегукується із нерішучістю, боязкістю русинів), як результат інтровертизму. Про це одним з перших гучно заявив Дмитро Донцов назвавши українське «провансальство» національною хворобою [1, с 27–143]. За часи після Д. Донцова ситуація не стала кращою – не дарма Україну навіть у період Л.Брежнєва називали заповідником застою. У сучасності це також помітно, – більшість наших співвітчизників досягають успіху не вдома, а закордоном (артисти, художники, письменники, науковці).

Підкреслимо, що традиційним для України було пошана до писемних людей, однак освіта, за невеликим винятком, була одноманітною за своїм рівнем на всій території етнічних українських земель. Тобто звичним для більшості населення було здобути початкову освіту (1-3 роки навчання), а далі функції просвіти набували народна мудрість, традиції, прожиті роки, досвід, і це відповідало внутрішній потребі інтровертивних українців. Закономірно українці віддають перевагу такому методу пізнання, як споглядання. Не дивно, що необхідність активно пізнавати предмет дослідження не знаходило широкого відгуку. Чи не тому у нас фактично немає Нобелівських лауреатів в різних галузях науки? Всього історія нараховує шестеро вихідців із України (з них четверо єврейського походження), які отримали цю премію, але зауважимо, що всі вони жили та працювали закордоном [11].

Варто підкреслити, що *впертість* (часто навіть твердолоба), як виявляється також характерна риса для всіх українців. Прочитуємо відомого дослідника українського етногенезу – В. Балущка: «Слід згадати знамениту «хохляцьку впертість», якою українці часто доводять «до сказу» багато кого, хто зазіхає на їхні землі та пробує їх переробити «під себе» Якби не вона то українців, що навчилися вперто чіплятися за свою землю, давно знесло б численними міграційними та завойовницькими хвилями, що перекочувалися через відзначений Кордон (тобто Україну) то зі сходу на захід, то в зворотному напрямку» [2, с. 155], Стосовно русинів, то тут першим аналогічну рису помітив Ф. Потушняк, вказуючи, що у них нерішучість уживається із «впертою дріб'язковістю сектанта», яка дозволяє досягати поставленої мети незважаючи ні на що [15, с. 78].

Відзначимо, що повага до індивідуальності, висока роль жінки в суспільному житті (які вже у часи Київської Русі нерідко лідирували й у сімейних відносинах [20, с. 191]) лягли в основу демократизму українців. Протилежну ситуацію бачимо у русинів, де колективізм диктує пошану та повагу до глави (батько, ватаг, староста тощо), який вирішує важливі питання. За висновком Ф.Потушняка – індивідуалізм, як характерна риса русинів спостерігається лишень у тих населених пунктах, які знаходились

До питання реалізації національного світогляду українців закарпаття в теоретичних рефлексіях

поблизу поселень німців та угорців). Колективізм же є результатом життя в горах, де умови (неродюча земля, необхідність займатися скотарством) диктують людям вимогу триматися разом.

На Закарпатті вже з часів середньовічної Європи основною ланкою суспільства була сім'я. Також від християнської традиції європейців взято за постулат, що її главою є чоловік. Зокрема, «... У чоловіка сильна прив'язаність родинна. Родина – це середовище, без якого він не може жити. Родичі, діти, жінка – це частина його тілесна і душевна. Він ніколи не залишить жінку, дітей. Він любить, щоби родина зіставалась на його ґрунті, ріднім селі, у своєму краї. Світ ділиться у нього на свояків і не свояків... У відношенні до жінок проявляється пряма грубість. Жінка щось нижче від чоловіка, чоловіку просто ганьба про щось серйозно говорити з жінкою, йти разом вулицею і т. п. Любов розуміє він як свого роду слабкість і пояснює її глупотою. Відношення між чоловіками будуються раціонально, практично. Це би заперечувало чутливість, емоційність і сентименталізм, якого зовсім не проявляє характер закарпатською українця. З цим зв'язане також і поняття релігійності, яке має тут свої причини. Це – наслідок традиції і культури, немаловажну роль грає і соціальний стан населення, уявлення якого переобтяжені забобонами, що живуть віками. Однак, це не прямий прояв релігійності. Навпаки, закарпатський українець не проник углиб релігійного поняття. Релігійна інституція у нього є продуктом установи, нормою, а не проявом спеціальної психіки. Зате він сильно забобонний, що є тільки проявом соціальним, а неї впливає зі самої душевної властивості народу» [15, с. 81]. Щоправда говорити про це варто з певною долею умовності – на Закарпатті жителі гір і долиняни дуже від різняться у своєму ставленні до жінок. Тим більше тепер, коли багато закарпатців працюють на заробітках, а сім'ю та домашнє господарств облаштовують їхні «кращі половинки», так само як колись жінки козаків, які більшу частину життя проводили в походах.

Зауважимо, що важливим для українців є сформований історично емоційно виразний *кордоцентризм* і як результат столітніх переформатувань, – емоційність сприйняття, відсутність тверезості мислення, логіки, розрахунку в українців. Протилежна риса, що притаманна русинам-українцям – раціоналізм. Останній переважає над емоційністю, а сентиментальність є швидше винятком ніж нормою. У русинів навіть релігійність має практичний характер [15, с 85].

Висновки.

Можемо помітити, що когнітивний елемент ментальності українців та русинів-українців фактично тотожні. Наявна повага до мудрості, схильність до споглядального способу пізнання, слабка тяга до знань, а точніше до пошуку нового (натомість віддається перевага традиційному, стандартизованому знанню). Спостерігається суттєва відмінність у емотивному компоненті. Русини прагматичні раціональні, тоді як в українців домінує емоційна сторона. Наслідком цього є значні відмінності в поведінковому компоненті

свідомості, в мотивах вчинків та дій (серед них колективізм у русинів і індивідуалізм українців). Згадані відмінності з'явилася внаслідок умов у яких формувалися певні частини українського народу. Геополітичне положення (близькість та вплив центральноєвропейських країн з їх розвинутими традиціями лібералізму) сформували перевагу раціональної риси характеру, що є своєрідним форматом протестантського (прагматичного) відношення до дійсності.

Незважаючи на відмінності, світогляд русинів вписується в межі етнопсихологічної характеристики українців. Це є наслідком єдності матеріальної і духовної культури, історичних умов формування частин українського етносу. Локальні варіації «народної душі» не суперечать теорії етнокультурної єдності українців від Закарпаття до Луганщини. Навіть за її межами – на українських етнічних землях місцеве населення все ще зберігає ментальні особливості, які є характерними для українців. Підкреслимо, що національні світоглядні сентенції поступаються загальному анімізму, що займає поважне місце у світогляді закарпатських українців, як вважав Ф. Потушняк. Дослідник стверджував, що світ фізичних явищ через таку причинність рідкісний і обмежений речами суто реальними.

Список використаних джерел

1. Баган Олег. *Поміж містикою і політикою (Дмитро Донцов на тлі української політичної історії першої половини ХХ ст.)* / Олег Баган – К.: УВС ім. Ю.Липи, 2008. – 78 с.
2. Балушок В. *Сутність етнічного й етнічні ніші (в контексті сучасних міжетнічних стосунків)* / В. Балушок // *Практична філософія*. – 2007. – № 3. – 153–162 с.
3. Баронін А.С. *Етнічна психологія* / А. С. Баронін. – К.: Тандем, 2000. – 264 с.
4. Безклубенко Сергій. *Українська культура: погляд крізь віки: Історико-теоретичні нариси*. – Ужгород : Карпати, 2006. – 512 с
5. Білодід В. Д. *Історіографія української етноментальності: В. Б. Антонович / В. Д. Білодід*. – К. : «Вища школа», 2011 – 333 с.
6. Боечко В. *Кордони України: історична ретроспектива та сучасн стан* / Боечко В. Ганжа О. Захарчук Б. – К.: Основи, 1994. – 168 с
7. Донцов Дмитро. *Націоналізм* / Дмитро Донцов. – Вінниця : ДП «ДКФ», 2006. – 236 с.
8. Зан М. *Етноментальні чинники буття українського народу* / М. Зан // *Carpathica-Carpatika*. – Вип. 9. *Науково-педагогічна діяльність та літературна творчість Федора Потушняка (до 90-річчя від дня народження)*. – Ужгород : Поліграф центр «Ліра», 2001. – С. 135–147.
9. *Закарпатська область [Електронний ресурс]* // *Всеукраїнський перепис населення. Регіони*. – Режим доступу : http://www.ukrsensus.gov.ua/regions/reg_zakar/ – Назва з екрану.
10. Капіца В. Ф. *Українська національна свідомість* / В. Ф. Капіца. – Кривий Ріг: Мінерал, 2005. – 235 с.
11. Килимник Юрій. *Україна – батьківщина шістьох Нобелівських лауреатів [Електронний ресурс]* // *День. Щоденна всеукраїнська газета*. – N 226. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/41045/> – Назва з екрану.

До питання реалізації національного світогляду українців закарпаття в теоретичних рефлексіях

12. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський – К.: ВД «Києво-Могилянська Академія», 2008. – 717 с.
13. Леню П. Ю. Особливості менталітету українців Закарпаття / П. Ю. Леню // «Науковий і мистецький світ Федора Потоушняка», міжнар. наук. конф., присвяч. 100-річчю від дня народження видатного укр. письменника і вченого. – Ужгород : Поліграф центр «Ліра» . – С. 315–325
14. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посібник.[Текст] / А. М. Львовичкіна – К.: МАУП, 2002. –144 с.
15. Потоушніак Федір. Світогляд закарпатського народу // Я і безкінечність (Нариси історії філософії Закарпаття) / Упоряд., приміт. та післямова Р. Офіцінського/ Федір Потоушніак. – Ужгород : Гражда. – С.75–88.
16. Романцов В. О. Українці на одвічних землях (XVIII – початок XXI століття) / В. О. Романцов. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2004. – 200 с.
17. Сенько Іван. Закарпатський фольклор у всеукраїнському контексті // Ментальність русинів-українців / Іван Сенько. – Ужгород: Патент, 1-96. – 136 с.
18. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме / К. Г. Юнг // Переклала з німецької Катерина Котюк. – Львів: Видавництво «Астролябія, 2013 – 588 с.
19. Кассирер Э. Философия символических форм: Введение и постановка проблемы / Культурология. XX век. Антология / Кассирер Э. – М., 1995. – 412с.
20. Стражний Александр. Украинский менталітет / Александр Стражний. К. : Издательство Подолина, 2008. – 384 с.

REFERENCES

1. Bagan Oleg. *Between mysticism and politics (Dontsov in Ukrainian political background history of the first half of the XX century.)*/ Oleg Bagan . – Kyiv : UVS im. Y.Lupu, 2008. – 78 p.
2. Balushok V. *The essence of ethnic and ethnic niches (in the context of current inter-ethnic relations)*/V. Balushok // *Praktychna filozofiya*. – 2007. – № 3. – 153–162 pp.
3. Baronyin A.S. *Ethnic Psychology*/A.S. Baronyin – Kyiv : Tandem, 2000. – 264 p.
4. Bezklubenko Sergij. *Ukrainian culture: a view through the ages: Historical and theoretical studies*/Sergij Bezklubenko . – Uzhgorod : Carpathians , 2006. – 512 p.
5. Bilodid V. D. *Historiography Ukrainian ethnomentality: VB Antonovich*/V. D Bilodid. – Kyiv : «Vyshha shkola», 2011 – 333 p.
6. Boechko V. *Borders of Ukraine: historical retrospective and current status* / V. Boechko. – Kyiv: Osnovy, 1994. – 168 p.
7. Donczov Dmytro. *Nationalism* / Dmytro Donczov. – Vinnytsia : DP «DKF», 2006. – 236 p.
8. Zan M. *Factors of etnomentality being Ukrainian people* / M. Zan // *Sarpatika-Karpatyka*. – Vol. 9. *Scientific-pedagogical activity and literary works of Fyodor Potushnyak (the 90th anniversary of his birth)*.– Uzhgorod : Poligraf centr «Lira», 2001. – pp. 135–147.
9. *Transcarpathian [electronic resource] // census population. Regions*. – Regime to access: http://www.ukrsensus.gov.ua/regions/reg_zakar/
10. Kapicza V. F. *Ukrainian national consciousness* / V. F. Kapicza.– Kryvyj Rih: Mineral, 2005. – 235 p.
11. Kylymnyk Yurij. *Ukraine – the birthplace of six Nobel laureates [electronic resource]* / Yurij Kylymnyk // *Day. Daily Ukrainian newspaper*. – No 226. – Regime to access: <http://www.day.kiev.ua/41045/>
12. Krymskyj S. B. *Under the signature of Sofia* / S. B. Krymsky – Kyiv : Eedition «Kyiyevno-Mogyilyanska Akademy», 2008. – 717 p.
13. Lenio P. Yu. *Features mentality Ukrainian Transcarpathia «Science and art world Fedor Potushnyaka» Intern. Science. Conf., devote. 100th anniversary of the birth of famous*

Ukrainian. writer and scholar / P. Yu. Lenio – Uzhgorod : Poligraf centr «Lira». – pp. 315–325

14. Liovochkina A. M. *Ethnopsychology: Teach. guide. [Text]* / A. M. Liovochkina. – K.: MAUP, 2002. – 144 p.

15. *Potushnyak Fedir. Me and infinity (Essays on the History of Philosophy Transcarpathia)/ Fedir Potushnyak // Compilation and afterword R. Ofitsynskoho. – Uzhgorod : Grazhda. – pp.75–88.*

16. Romanczov V. O. *Ukrainian lands to perennial (XVIII - beginning of XXI century) / V. O. Romanczov. – Kyiv : Publishing Olena Teliha, 2004. – 200 p.*

17. Senko Ivan. *Folk of transcarpathian in the national context. Ukrainian-Ruthenian Mentality / Ivan Senko. – Uzhgorod: Patent. – 136 p.*

18. Yung K. G. *The archetypes and the collective unconscious / K. G. Yung // Translated from German by Catherine Kotyuk. – Lviv: Publish «Astrolyabiya», 2013 – 588 p.*

19. Kassyrer E. *The philosophy of symbolic forms: Introduction and problem statement / Cultural Studies. The twentieth century. Anthology / E. Kassyrer. – Moscow., 1995. – 412 p.*

20. Strazhnuy Aleksandr. *Ukrainian mentality / Aleksandr Strazhnuy. – Kyiv : Publish Podolyna, 2008. – 384 p.*

ОЛЕЙНИК В.В. – кандидат культурології, доцент кафедри суспільних дисциплін Мукачевського державного університету (Мукачево, Україна)

E-mail: Magda_Gorvat@mail.ru

К ВОПРОСУ РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ УКРАИНЦЕВ ЗАКАРПАТЬЯ В ТЕОРЕТИЧЕСКИХ РЕФЛЕКСИЯХ

В статье проанализированы особенности формирования мировоззренческих ориентаций украинцев Закарпаття. Затронута проблема рассматривается в контексте сравнения архетипов населения Украины. Философская компаративистика приводит к выводу, что локальные мировоззренческие особенности украинцев-русинов, несмотря на некоторые нюансы вписываются в общеукраинский этнопсихологический портрет. Стоит выделить гуманистичність, демократизм, кордоцентризм и идеализм, означает превосходство духовного развития, поверхностное понимание действительности, оторванность от реальности. В целом, несмотря на различные нюансы, исследователи выделяют положительные и отрицательные черты этнического мировоззрения, которые являются общими и типичными для всех украинцев

Ключевые слова: национальное мировоззрение, архетипы, ментальность, этнопсихологическая характеристика, русины-украинцы Закарпаття.

Oliinyk, Viktoriya – Phd in culture studies, associate professor of Social Sciences of Mukachevo State University (Mukachevo, Ukraine)

E-mail: Magda_Gorvat@mail.ru

TO THE IMPLETATION WORLDVIEW UKRAINIAN TRANSCARPATIA IN THEORETICAL REFLECTIONS

In the article features of formation of ideological orientations Ukrainian Transcarpathia. Affected by the comparison is considered in the context of archetypes in Ukraine. Comparative Philosophy leads to the conclusion that the local ideological features ukrainian-ruthenian, despite some nuances fit into the all-ethno-psychological portrait. It is necessary to distinguish humanistychnist (not militant, compassion, sincerity, hospitality, democracy (equality and a high degree of freedom traditionally high role of women in Ukrainian life, family matriarchy) cordocentrism and idealism, which means the advantage of spiritual development, superficial understanding of reality, isolation from reality. These features are common to all Ukrainian, but

До питання реалізації національного світогляду українців закарпаття в теоретичних рефлексіях

make generalizations regarding ethno-psychological characteristics rather difficult and problematic task. Local differences in regions mark on the mentality of their inhabitants. We emphasize that traditional respect for Ukraine was written people, but education, with few exceptions, been uniform in their levels throughout the ethnic Ukrainian lands. That is familiar to most people was to get primary education (1-3 years) and further education acquired features folk wisdom, traditions intervening years, experience, and consistent introvertynyh Ukrainian domestic needs. Naturally Ukrainian prefer this method of cognition as contemplation. Not surprisingly, the need to actively learn the purpose of the study did not find a broad response. Is it because we actually do not have Nobel laureates in various fields of science? Total history includes six people from Ukraine (four of them Jewish) who received this award, but note that they all lived and worked abroad. As a result - local versions of Ukrainian ethnicity often contradict stereotypes about Ukrainian mentality. Many uncertainties and concerns arising from a false interpretation of certain archetypes. A lot of discussion is the fact that indicate the presence of features that, in theory, mutually exclusive. In particular, the Ukrainian think sincere, friendly, hospitable. However, the "real Ukrainian" and know that he thinks one thing, says Second, as does the third. This feature, like the majority of others, goes back to the times when Ukraine was the boundary of European civilization, bordering with Paul Wild (after Ukrainian otherwise would not have survived in the conditions of daily uncertainty of the border). Is often say it is the careful deliberation prudence Ukrainian peasant, but researchers also noted about the lack of logical thinking. There are other contradictions, but they are actually quite logical and natural things and are two sides of the same coin. For example, Cossack courage, uncompromising (hit or miss) as a result of constant wars and extermination most enterprising personalities led to its opposite – provincialism when a person tends to sit, to wait out the period of social storm, but does not interfere with the course of events, not to be in the spotlight. But this does not mean that the spirit of the Cossacks completely exhausted Ukrainian people's souls – it is just dormant for a time. Common features are evidence and result of ethnic and cultural unity of Ukrainian, while local differences caused by the peculiarities of the geographical position and historical conditions of Transcarpathian composed of foreign states. Overall, despite the different nuances researchers identify positive and negative aspects of ethnicity, which are common and typical for all Ukrainian. Even outside Ukraine Ukrainian ethnic lands on the local population still keeps mental features that are specific to Ukrainian. We emphasize that the national ideological maxims total yield of animism, which occupies an important place in the outlook Transcarpathian Ukrainian, as considered F. Potushnyak. The researcher argued that the world of physical phenomena through such causality rare and limited things purely real.

Key words: national outlook, archetypes, mentality, ethno-psychological characteristics, Ukrainian-Rusyns in Transcarpathia.

*Дата надходження рукопису 19.09.2015 року
Рекомендовано до публікації 24.09.2015 року*